

שלום אך שווא

או: מהן ההשלכות המשפטיות של
תביעה לשלום-בית

אי-אפשר לאכוף פסק-דין לשלום-בית ולהכריח בעל או
אשה לחיות עם בן-זוגם.

לא פעם משמשת תביעה לשלום-בית תכסיס כדי
להגיע לגירושין דווקא.

הדרישה לשלום-בית מהווה תכופות אמצעי-לחץ
להשגת תנאי גירושין טובים יותר.

אשה המסרבת ללא הצדקה לחיות בשלום עם בעלה,
תפסיד את זכותה למזונות.

שלום-הבית חזר לשכון בחיי-הנישואין של שרה ושלום. כפי שסיפרנו בפרק הקודם, שרה הגישה נגד בעלה תביעה לשלום-בית. שלום נעתר והתרצה, ולאחר טיפול פסיכולוגי זוגי הצליחו הצדדים לשקם את יחסיהם ולבנות מחדש את הקן המשפחתי, שיסודותיו התערערו במשך שנים של סכסוכים מרים.

ואולם, מה קורה כאשר צד אחד תובע שלום-בית ובן-זוגו מתנגד לכך? האם להחלטותיו של בית-הדין הרבני, המורות לצדדים לחזור לחיי-שלום, יש "שיניים" וניתן לאכפן על הצד הסרבן?

התשובה שלילית. כאשר בית-הדין נעתר לתביעת שלום-בית וקורא לצד הנתבע לחיות בשלום עם בן-זוגו, אין החלטה זו ניתנת לביצוע באמצעי אכיפה, כפי שאפשר בדרך כלל לאכוף פסקי-דין, "כאשר ניתן פסק-דין לשלום-בית", כתב הדיין הרב שלמה דיכובסקי בהחלטה אחת, "אין כוח בעולם שיכבול את הבעל הסורר או את האשה הממאנת ויביאם בעל-כורחם לשכון יחד באהבה ואחווה ורעות, למרות פסק-הדין. ניתן רק להפעיל סנקציות שונות, שכוחן מוגבל למדי".

אי-אפשר למנוע מבן-זוג לעזוב את הבית

ניטול, לדוגמה, מקרה שבו עוזב בעל את הבית ואשתו מגישה לבית-הדין תביעה לשלום-בית. לאחר שהדיינים ישמעו את גירסאות

שני הצדדים, יתכן ויתנו פסק־דין הקורא לבעל לחזור ולחיות עם אשתו בדירתם המשותפת. לפסק־דין זה יש תוקף של הכרזה בלבד. האשה אינה יכולה לחייב את הבעל לציית להוראה זו, ואין אפשרות לנקוט הליכי הוצאה לפועל כדי ליישם את פסק־הדין ולא לאלץ את הבעל לשוב לביתו.

הוא הדין גם בתביעות, שבהן דורשים בעלים לחייב את נשותיהן לחיות עמם חיי־אישות. תביעות כאלה גורמות לא פעם לנשים חששות כבדים. בית־הדין, אם הדבר ייראה מוצדק בעיניו, יכתוב החלטה בנוסח: "על הצדדים לחיות זה עם זה כבעל ואשה לכל דבר", או בנוסח דומה. יש להבהיר כבר עתה, כי אם האשה תמאן לקיים יחסי־אישות עם בעלה, הוא לא יוכל לכפות זאת עליה חרף הוראת פסק־הדין, כשם שאין אפשרות למנוע מאשה לעזוב את בעלה (או להיפך) ולגור היכן שתרצה.

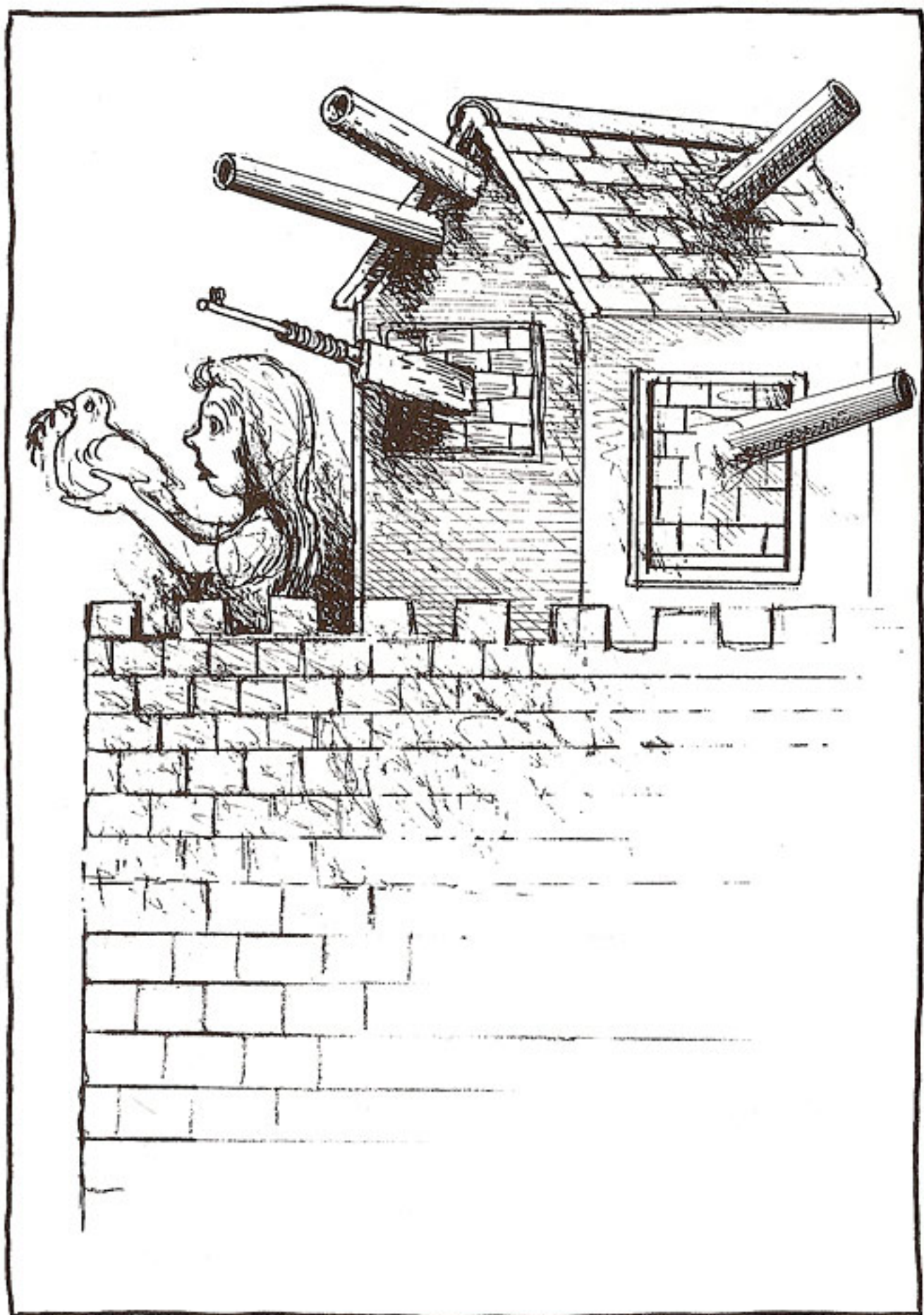
אולם, לסירובו של בן־זוג לציית לפסק־דין המחייבו בשלום־בית יש לעתים השלכות משפטיות שונות, ולא פעם תובע אחד הצדדים שלום־בית כ ש ל ב בלבד לקראת דרישה נוספת, שאליה הוא חותר למעשה.

את משמעותן של השלכות אלה, הקשורות בעיקר לתשלום מזונות ולגירושין, נסביר עתה בקיצור.

סירוב לשלום־בית – והזכות למזונות

יש ובעל, הרוצה לפטור עצמו מתשלום מזונות לאשתו, תובע אותה בבית־הדין הרבני לשלום־בית. לעתים מבקש הבעל באותה תביעה לקבוע, כי אם האשה תמאן לשוב לחיי־שלום, אזי יש להכריז עליה כמורדת.

מה משמעותה של תביעה כזאת? כפי שהסברנו, בית־הדין יברר את עמדות הצדדים ויבחן, האם התביעה לשלום־בית מוצדקת. אם ימצא שאכן יש בסיס לתביעה, וכי אין הצדקה לסירובה של האשה לחיות

חיי-שלום עם בעלה, יתרה בה בית-הדין שאם תעמוד בסירובה יהיה לה דין מורדת.

במקרים אלה, אם הדיינים ייווכחו כי האשה אינה מציינת להחלטתם, הם יקבעו שהאשה נחשבת ל"מורדת", או ל"מעין מורדת". המשמעות המעשית להחלטה כזו היא, שהבעל עשוי להיות פטור ממזונותיה.

חשוב לציין, כי אם האשה תחזור בה מסירובה לחיות בשלום עם בעלה, ותסכים בכנות לציית לפסק-הדין, תתחדש זפאותה לקבל מבעלה מזונות מעתה ואילך.

"לנסות כל דרכי-השלום האפשריות"

כך היה במקרה אחד שהתנהל בבית-הדין הרבני (בתיק תשכ"ה/715): אשה תבעה שלום-בית. לאחר-מכן דרשה בתוקף להתגרש ודחתה כל נסיון להשכין שלום בינה לבעלה. הבעל סירב להתגרש, והפעם היה זה הוא שתבע שלום-בית.

בעקבות זה שבה גם האשה ודרשה שלום-בית, ומשלא השתפרו היחסים בין הצדדים, זנחה תביעה זו וביקשה שוב להורות לבעלה לתת לה גט.

בכך לא תמו הדרישות ההדדיות, ולאחר גלגולים נוספים העמידה האשה את תביעתה על שלום-בית בלבד, בעוד שהבעל דרש בתוקף לחייב אותה להתגרש. "משברים נפשיים ומשפחתיים", כתבו הדיינים, "בין אצל האשה ובין אצל הבעל, גרמו לתמורות האמורות".

וכך תיאר בית-הדין את תמונת-המצב:

"האשה בהופיעה בתביעתה הראשונה לפני בית-הדין נמצאה במשבר נפשי קשה עד מאוד מבחינות שונות, וגם טענה וחזרה שהבעל אין לו כוח גברא זה מספר שנים, והבעל מצידו כמעט ולא הכחיש זאת וטען רק שהיא הגורמת לכך, ואם תיטיב הנהגותיה כלפיו יוכל להתרפאות מזה.

“ניכר היה בכל צורת הופעותיה כי מניעים נפשיים־פנימיים מביאים אותה להתפרצויותיה נגד בעלה ולתביעה לגט. והופלטה גם טענה, שגורם גדול לכך הוא גם סיבת הימצאותה בתקופת מעבר של דרך־נשים, וזה מביא אותה לבחול בבעלה.

“נוסף על כך ראה בית־הדין לפניו זוג לא צעיר אשר חי כבר יחד קרוב לשלושים שנה ונולדו להם בנים ונכדים, ועל כן מצא בית־הדין כי על כגון דא אין למהר לסתור בנין התא המשפחתי הזה, ולא למתוח את החבל יתר על המידה, היות ולא ברור כי האשה בלבד היא האשמה במצב שנוצר, וכך הדגיש בהחלטותיו השונות ובפניותיו פעם כלפי האשה ופעם כלפי הבעל. ועל כן מצא בית־הדין לנכון להאריך הדבר עד שיתפשרו ולנסות כל דרכי־השלום האפשריות.”

הדיינים האמינו לאשה

בהמשך פסק־הדין כתבו הדיינים, כי עתה באה האשה בדרישה “סופית” לשלום־בית וכי בית־הדין משוכנע שרצונה זה כן ואמיתי. הדיינים מציינים כי הגיעו למסקנתם לא רק בשל הצהרותיה המילוליות של האשה, אלא למדו זאת גם ממעשיה “עד כדי השפלת כבודה כלפי בעלה, ועד כדי הצעה שאינה דורשת אפילו שבעלה יתאמץ בכלכלת־הבית, כי בנה מוכן לקבל עליו כל העול הזה וגם להחליף להם מקום מגורים לדיור יותר טוב ובלבד שיוחזר השלום על כנו”.

הדיינים המשיכו ותיארו את השתלשלות היחסים רבת־התהפוכות שבין בני־הזוג: “אולם הבעל היקשה את עורפו ואימץ את לבבו, והוא באחת, שבשום פנים לא יחזור אתה לחיי־שלום ורצונו רק בגט פיטורין. הדברים הגיעו שכל בניהם של הזוג ערכו מכתב לבית־הדין וזתחננו בו לפניו שלא ימהרו לגרשם ושיוסיפו לעשות כל המאמצים למען החזרת השלום אצל הוריהם.

“הדבר הזה הוא שהביא את בית־הדין גם להזמין את הצדדים בלי

באיי-כוחם וגם כל אחד בנפרד וניסה להשפיע על הבעל בכל הדרכים שיתרצה לשבור עקשנותו ויתן דעתו לקרב את אשתו כשם שנתן דעתו לגרשה. אולם כאמור כל המאמצים לא נשאו פרי, והבעל בשלו שרצונו אך ורק בגירושין".

כאשר האשה חוזרת בה מסירובה לחיות עם בעלה

סוף דבר: בית-הדין האמין, כאמור, לאשה, וקבע כי היא נחשבת כמי שחזרה בה ממרידתה בבן-זוגה. והואיל ודרישתה לשלום "צריכה למצוא אוזן קשבת אצל בעלה, וכיון שהבעל הצהיר בכל תוקף שבשום אופן לא יחזור לחיות עם אשתו בשלום, יש לחייבו במזונותיה".

במאמר מוסגר נציין, כי קיים מצב חריג, שבו מוכרזת האשה כמורדת לאחר הליכים ממושכים, הכוללים התראות ומתן הזדמנות לאשה לחזור בה ממרידתה בבעלה.

במקרה זה לא ישתנה המצב גם אם לאחר-מכן תימלך האשה בדעתה ותרצה לחזור בה: הבעל יהיה פטור ממזונותיה ומן הנמנע יהיה, בדרך כלל, לשנות מצב זה (ראה "משפחה במשפט", ספר שני, עמ' 157).

איום בגירושין במטרה להביא לשלום-בית

לתוצאותיה של תביעת שלום-בית עשויה להיות השלכה חשובה לגבי גירושין. קשה לקבל בבית-הדין פסק-דין המחייב בגירושין צד שאינו רוצה בכך. כדי לזכות בתביעה כזאת צריך התובע להוכיח כי קיימת עילת גירושין המוכרת בדין העברי לחיוב בגירושין, והדבר אינו קל, שכן מספרן של עילות כאלה מועט.

לעתים פונה צד אחד לבית-הדין הרבני בתביעה לשלום-בית משום

שהוא מעוניין בכך בכנות; וכדי להפעיל לחץ על בן-זוגו להיעתר לתביעה, הוא מבקש מבית-הדין, לחילופין, לחייב את בן-הזוג להתגרש אם יסרב לחזור לשלום-בית.

אותו צד עושה זאת גם כאשר אין הוא מעוניין בגירושין, אלא שנראה לו כי האיום בגירושין ירתיע את בן-זוגו.

יש גם מקרים, שבהם מעוניין הצד התובע להגיע לשלום-בית, אבל לא בכל מחיר; ואם בן-זוגו יסרב להשלים עמו, אזי ירצה התובע להתגרש. במקרה שכזה, תביעת הגירושין החילופית אינה אמצעי-לחץ, אלא הבעת רצון כנה של התובע.

בית-הדין ידון תחילה בתביעה הראשונית לשלום-בית. אם הנתבע יסרב לחיות בשלום עם התובע, ויכריז על כך בגלוי באוזני הדיינים, לא יהסס בית-הדין לתת פסק-דין לגירושין – אם התובע יוותר על תביעתו לשלום-בית.

במקרים אלה אין צורך שהתובע יוכיח כי קיימת "עילת גירושין" מוכרת בדין העברי (כגון ניאוף, עקרות, מחלה קשה ועוד). די בכך שהנתבע מסרב לחיי-שלום, ושהתובע, כאמור, מבקש – בשל עמדתו של בן-זוגו – להתגרש, כדי שבית-הדין יקבע שעל הצדדים להיפרד זה מזה בגירושין.

תביעות לשלום-בית עשויות להימשך שנים

ואולם מה קורה כאשר הנתבע יביע רצון לחיות בשלום עם בן-זוגו ויתנגד להתגרש?

במקרה זה יתכן והתובע (שתביעתו היתה לשלום-בית ורק לחילופין, בלית-ברירה, לגירושין) ייקלע למבוי סתום. הדבר תלוי במה שמסתתר מאחורי הנכונות המילולית של הנתבע לחיות חיי-שלום. כאשר מדובר במהלך טאקטי, לא תמיד ניתן לשכנע את בית-הדין במניע האמיתי של אותו צד.

לעתים יסתפק בית־הדין בהודעתו של הנתבע כי הוא מוכן לחיות בשלום, והדיינים ישלחו את הצדדים לביתם, באמרם להם כי עליהם לעשות מאמץ לחיות בשלום ובאהבה וכו'. הסכמה כזאת לחיי־שלום אינה ניתנת לפיקוח, וכידוע, לא קשה לשבש את החיים המשותפים ולהטיל את האשם על הצד השני.

אם יחזור התובע לבית־הדין בקובלנה, כי בן־זוגו הולך שולל אותו ואת הדיינים, ובעצם לא רצה מלכתחילה בשלום, יהיה עליו להוכיח את טענתו; ואם הצד השני יכחיש זאת, לא תמיד ישכילו הדיינים להגיע למימצאים הנכונים ולבירור האמת לאמיתה.

המצב המעשי הוא, במקרים רבים, שתביעות כאלה מתגלגלות שנים בבית־הדין בלי שייעשה דבר ממשי לקידום בן־הזוג התובע, קצר־הרוח, שכושר עמידתו חלש משל בן־זוגו. בעלים ונשים לא מעטים עוברים נתיב־דיונים הנמשך זמן רב ועולה הון עתק, ובסופו של דבר התוצאה, תכופות, מתסכלת.

"תכסיס ביד הבעל לסחוט זכויות ממוניות מהאשה"

מה קורה כאשר בית־הדין אינו מאמין כי התובע שלום־בית אמנם רוצה בכך, או כאשר בית־הדין מגיע למסקנה, כי אין סיכוי להחזיר את בני־הזוג לחיי־משפחה תקינים? במקרה כזה ידחו הדיינים את התביעה לשלום־בית. יתכן ובכך ייסגר התיק ויסתיימו ההליכים בבית־הדין.

במקרה אחד שנידון בבית־הדין הרבני (תיק תשל"ג/925) כתבו הדיינים, שמטרתם "לגלות את מסתרי־הלב כדי לדעת מי באמת מעוניין להתגרש ומי טוען לשלום־בית מן השפה ולחוץ".

באותו ענין קבע בית־הדין, כי חרף דיבוריו על רצונו בשלום לא עשה הבעל צעדים מעשיים בכיוון זה, ו"אנו יודעים שבמקרים רבים אין הטענה לשלום־בית אלא רק תכסיס ביד הבעל לסחוט זכויות ממוניות מהאשה, ובביתם עושים צרות לאשה עד שתדרוש את הגט".

במקרה אחר (ערעור תשל"ד/49) תבע בעל שלום־בית, אך במהלך

בירור התביעה הסתבר, כי בעודו מנסה לשכנע את בית־הדין ברצונו העז לחיות באהבה וברעות עם רעייתו, הוא פנה לשדכנית בבקשה להכיר לו נשים, ואף נפגש אתן. הדיינים דחו את תביעתו בקובעם שאין היא כנה.

עוד על שלום־בית, על משמעותו והשפעתו במאבקי גירושין – בפרק הבא.